

Puolanka Vaarinkangas

Tuulivoimahankkeen arkeologinen täydennysinventointi 2024

Taneli Leinonen

Maanala Oy

Sisällys

Tutkimuksen perustiedot	3
1. Tausta ja tutkimustehtävä.....	4
2. Menetelmät.....	4
3. Yleiset havainnot	7
3.1. Topografia.....	7
3.2. Historiallinen kartta-aineisto	7
4. Inventointikohteet	8
4.1. Aiemmin rekisteröidyt arkeologiset kohteet	8
4.2. Aiemmin rekisteröimättömät arkeologiset kohteet	8
1. Puolanka, Nykyrinlampi S	8
5. Yhteenveto tutkimuksen tuloksista	10
6. Lähteet	10

Tutkimuksen perustiedot

Kohde: Puolangan Vaarinkankaan tuulivoimahankkeen suunnitelma-alue

Tutkimuksen tyyppi: arkeologinen täydennysinventointi

Tavoite: Selvittää, onko muuttuneiden hankesuunnitelmien alueilla aiemmin tuntemattomia arkeologisia kohteita

Kenttätyöaika: 6.6.2024

Tutkijat: HuK Taneli Leinonen ja fil. yo Sampo Sääksvuori, Maanala Oy

Tilaaja: AFRY

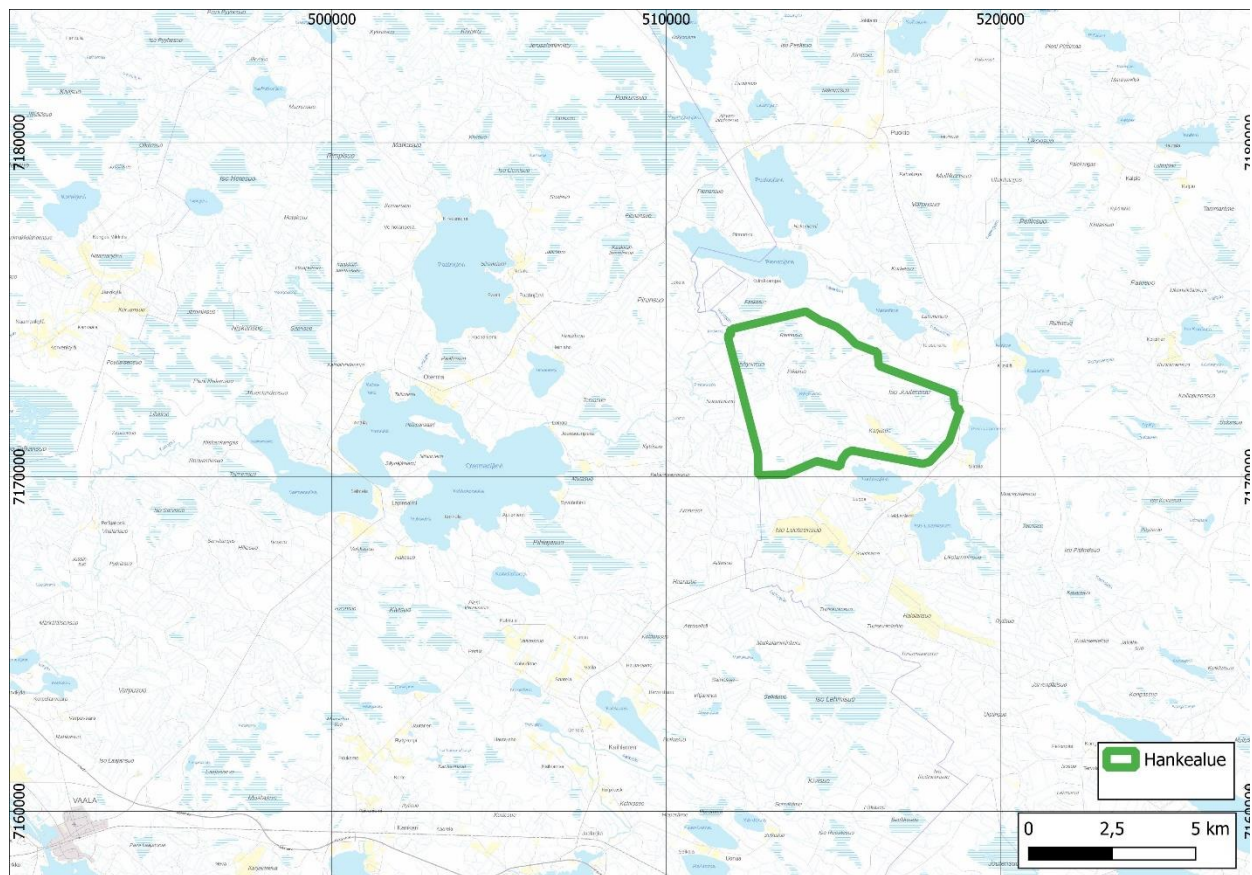
Aiemmat arkeologiset inventoinnit: Laurila 2014, Bilund & Hemminki 2022, Leinonen & Purmonen 2023

Alkuperäinen arkistoaineisto digitaalisine valokuvineen: Maanala Oy. Raporttikopiot pdf-muodossa: Museoviraston arkisto, alueellinen vastuumuseo ja työn tilaaja.

Karttakoordinaatit: ETRS-TM35FIN (N 2000)

Talletetut esinelöydöt: –

Tulos: Täydennysinventoinnissa löydettiin yksi uusi muinaisjäännöskohde, tervahauta

Kuva 1. Tutkimusalueen sijainti. Tuulivoimahankealue vihreällä. Pohjakartta: Maanmittauslaitos.

Kansikuva: Varsin suurikokoinen männyn kanto Sammalkankaalla. Kuva: Taneli Leinonen.

Taulukko 1. Kohdeluettelo.

Nro	Kohdenimi	Laji	Tyyppi	Rekisterissä	N	E
1	Puolanka, Nykyrinlampi S	kiinteä muinaisjäännös	tervahaudat	uusi kohde	7171952	514110

1. Tausta ja tutkimustehtävä

Inventointi koskee Puolangan Vaarinkankaan tuulivoimahankealuetta. Alue sijoittuu Puolangan kunnan lounaisosaan, jossa se rajoittuu Vaalan kuntarajaan ja samalla nykyiseen maakuntarajaan. Hankealueen pinta-ala on noin 2200 ha (kuva 1). Alue sähkönsiirtovaihtoehtoineen inventoitiin kesäkuussa 2023. Tuolloin inventoinnin suorittivat FM Antti Purmonen ja HuK Taneli Leinonen Maanala Oy:stä. Hankealueen suunnitelmat olivat sittemmin muuttuneet voimaloiden sijainnin ja niille johtavien tielinjojen osalta, joten inventoinnin täydentäminen tuli ajankohtaiseksi vuonna 2024.

AFRY tilasi alueen täydennysinventoinnin Maanala Oy:lta 13.5.2024. Maastotyöt tekivät HuK Taneli Leinonen ja fil. yo Sampo Sääksvuori 6.6.2024.

Aiemmin tunnettuja muinaisjäännösrekisterin kohteita on alueella kuusi, joista viisi on tervahautoja. Yksi kohde on rajamerkki, joka on muu kulttuuriperintökohde (Leinonen & Purmonen 2023). Uusia, ennestään tuntemattomia arkeologisia kohteita löydettiin yksi, sekin tervahauta.

2. Menetelmät

Valmistelemina töinä tutkittiin alueelta saatavissa oleva historiallinen kartta-aineisto. Paikannimistöä käytiin läpi Nimiarkiston ja Nimi-sampo-palvelun avulla sekä pitäjänkartastoa hyödyntäen.

Vuonna 2023 käytetyn Maanmittauslaitoksen 0,5 p laserkeilausaineistoon pohjautuvan vinovalovarjosteen lisäksi vuonna 2024 käytettiin saman tahon tarkempaa 5 p -LIDAR-ainestoa, josta etsittiin anomaliaita kuten tervahautoja ja kuoppajäännöksiä.

Maastossa tarkastettiin ne alueet, joista arkeologisten kohteiden löytyminen katsottiin mahdolliseksi (ks. kuvaa 4). Alueella oli märkää, ojittettua ja ojittamatonta suo- ja rämemaastoa, joiden tarkastaminen jätettiin vähemmälle niissä olevia kovempia kangasosia lukuunottamatta. Laserkeilausaineistosta tehdyt havainnot tarkastettiin maastossa.

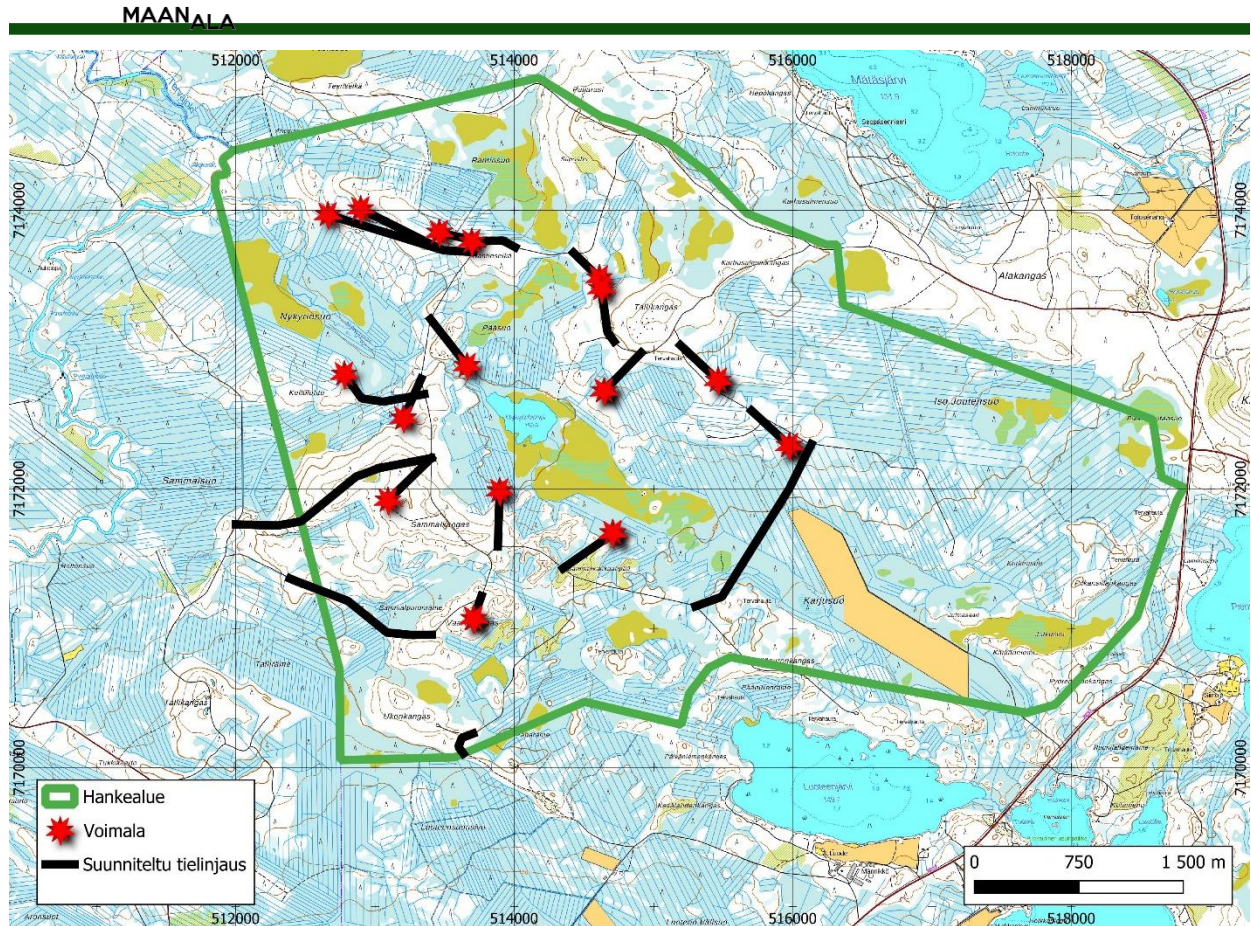
Hankealue on korkeudeltaan välillä 150–195 metriä mpy. Mahdolliset mereen liittyvät muinaisrannat ajoittuvat näin enimmäkseen mesoliittiseen kivilauteen. Alueen sisävesien vesistöhistoria on tuntematonta, joten myös soiden reunoja tarkastettiin sopivilta kohdilta asuinpaikkoja ajatellen. Hakkuuaukkoja ja tieuria tarkastettiin pintapoimimalla.

Maastotöissä noudatettiin vakiintuneita arkeologisen inventoinnin menetelmiä. Havainnot dokumentoitiin valokuvin, sanallisesti ja satelliittipaikantimella.

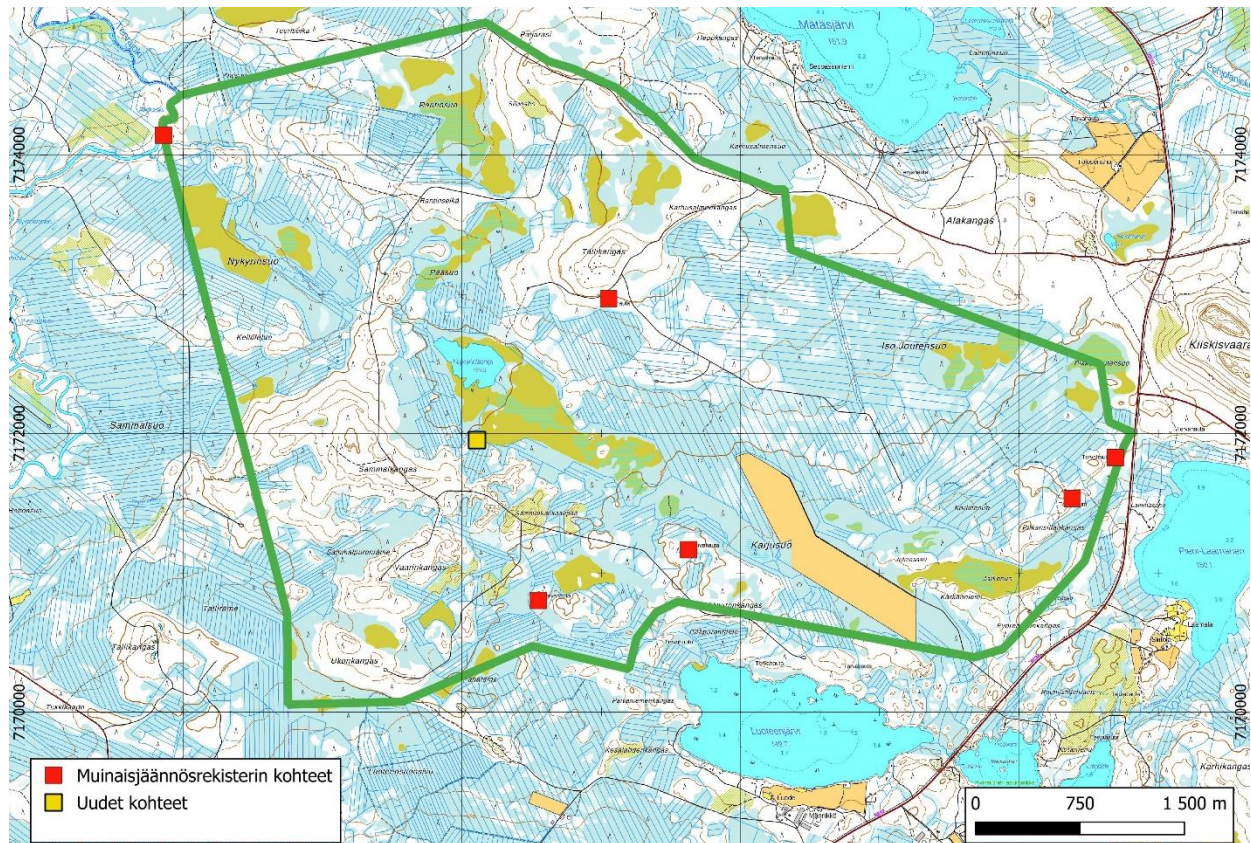
Hankealue tarkastettiin tarkemmin niiltä osin, joiden katsottiin olevan havainto-olosuhteiden puolesta mahdollisia. Märemmillä paikoilla, kuten rämeillä ja soilla, havainnointi oli vaikeaa tai mahdotonta. Tästä syystä osa suomaastoon kaavoitetuista voimaloista ja tielinjoista jätettiin vähemmälle tarkastelulle ja voimavarat suunnattiin kangas- ja kalliomaastoihin.

Inventointi suoritettiin pääosin selkeässä, mutta helteisessä säässä. Havainto-olosuhteet olivat hyvät, joskin kuivemmilla soilla ja ojiteuilla rämeillä puusto oli paikoin hyvin tiheää.

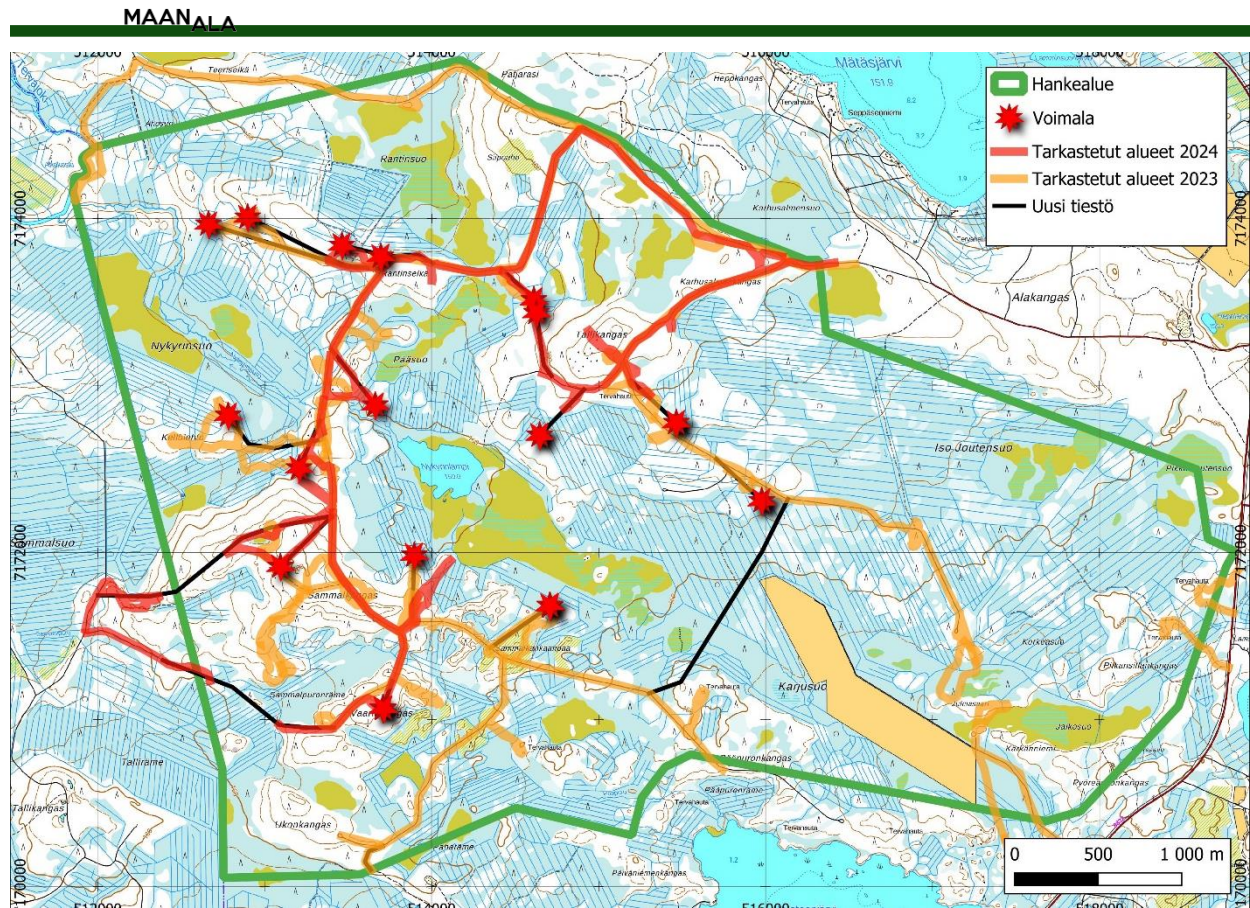
Kohteiden koordinaattitiedot on kirjattu raporttiin ensisijaisesti laserkeilausaineiston perusteella. Kaikki raportin kartat on piirtänyt Taneli Leinonen.

Kuva 2. Yleiskartta. Pohjakartta: Maanmittauslaitos.

Kuva 3. Hankealueella ja sen välittömässä läheisyydessä olevat arkeologiset kohteet. Pohjakartta: Maanmittauslaitos.

Kuva 4. Maastossa tarkastetut alueet. Pohjakartta: Maanmittauslaitos.

3. Yleiset havainnot

3.1. Topografia

Hankealueen maasto on pääosin ojitettua suo-maastoa, mutta siellä on myös muutamia korkeampia kankaita, kuten Tallikangas, Sammal-kangas ja Vaarinkangas. Maaperä on kankailla enimmäkseen moreenia.

Hiekkamaata on melko vähän. Sitä on lähinnä Nykyrinlammen länsipuolella ja paikoin hanke-alueen pohjoisosissa. Maasto on korkeimmilta kohdilta melko vaikeakulkuista kivikkoa.

Järviä on ainoastaan yksi; Nykyrinlampi. Alue rajoittuu luoteessa Tervajokeen, ja etelämpänä virtaa Nykyrinpuro kohti Tervajokea sekä Pääpuro Luoteenjärveen.

3.2. Historiallinen kartta-aineisto

Historiallinen kartta-aineisto on käsitelty alueen kattavamman inventoinnin raportissa (Leinonen & Purmonen 2023).

Kuva 5. Maisemaa hakkuuaukolta Sammalkankaan laelta. Kuva: Taneli Leinonen.

4. Inventointikohteet

4.1. Aiemmin rekisteröidyt arkeologiset kohteet

Aiemmin rekisteröidyt arkeologiset kohteet kuvataan alueen vuoden 2023 inventoinnin raportissa (Leinonen & Purmonen 2023).

4.2. Aiemmin rekisteröimättömät arkeologiset kohteet

1. Puolanka, Nykyrinlampi S

Uusi kohde – ehdotetaan rekisteröitäväksi kiinteänä muinaisjäännöksenä

Tyyppi: työ- ja valmistuspaikat, tervahaudat

Ajoitus: historiallinen

N 7171952 E 514110

Korkeus: 163 m mpy

Löydöt: –

Noin 370 m Nykyrinlammen etelärannasta etelään, Sammalkankaan koillispuolella olevassa kivisessä saarekkeessa, on pieni tervahauta. Sen valli on noin 50 cm korkea ja noin kolme metriä leveä. Tervahaudan sisähalkaisija on noin 3,5 m. Kokonaishalkaisija on siten vajaa 10 m. Syvyyttä tervahaudan keskellä on arviolta 90 cm.

Halssi suuntautuu eteläkaakkoon. Se on noin 4 m pitkä, tervahaudan päästä 2 m leveä ja noin

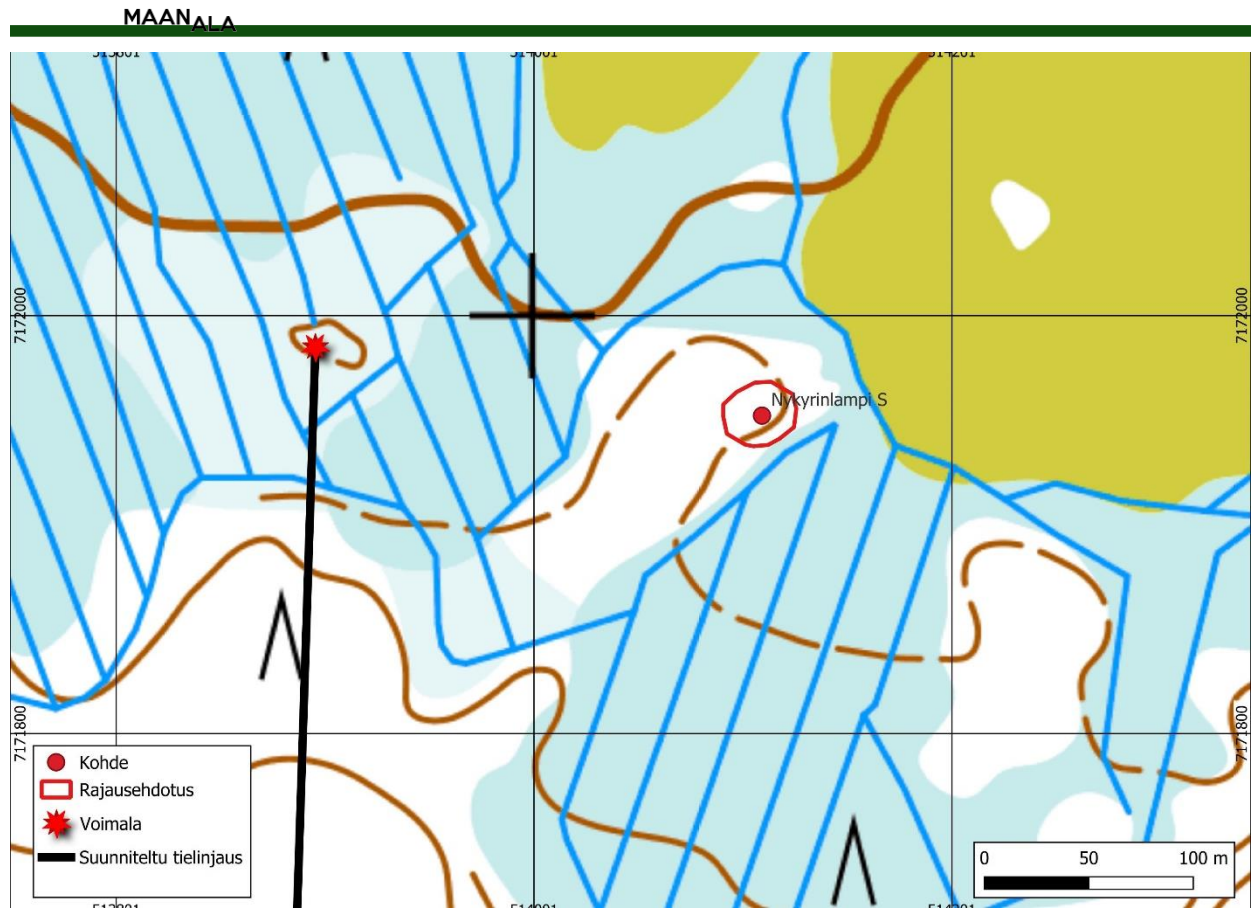
metrin syvä. Se johtaa rämeen reunaan kaven jonkin verran.

Tervahauta sijaitsee melko hiljattain hakatulla alueella, joka on myös äestetty. Maaperä on kivikkoista moreenia. Puusto on nuorta koivua ja aluskasvillisuus varpua ja sammalta. Äestysten vuoksi mahdolliset tervahautaan liittyvät oheisrakenteet (kuopat ja mahdollinen tervapirtin paikka) lienevät tuhoutuneet. Tervahauta itsessään vaikuttaa olevan ehjä.

Tervahauta on melko pienikokoinen ja myös maastossa huomaamaton. Se ei erotu kunnolla Maanmittauslaitoksen 0,5 p vinovalovarjosteessa. Sen sijaan uudemmassa 5 p-datassa se erottuu hyvin.

Kuva 6. Nykyrinlampi S -tervahauta lounaasta.
Kuva: Taneli Leinonen.

Kuva 7. Kohteen sijainti. Pohjakartta: Maanmittauslaitos.

5. Yhteenveto tutkimuksen tuloksista

Inventoinnissa tarkastettiin Vaarinkankaan tuulivoimahankkeen alue muuttuneiden suunnitelmien osalta.

Työssä todettiin, että aivan muuttuneiden kohteiden kohdalle ei osu arkeologisia kohteita. Ai-
noa tässä tutkimuksessa löytynyt muinaisjään-
nös, Nykyrinlampi S -niminen tervahauta, si-
jaitsee hieman yli 200 m itään lähimmästä voi-
malanpaikasta ja suunnitellusta tiestä.

Hankealueella on aiemman, vuoden 2023 in-
ventoinnin perusteella kuusi muinaisjään-
nösrekisteriin merkittyä kohdetta.

Vaalassa 18.6.2024

Taneli Leinonen

Arkeologi, HuK

Maanala Oy

6. Lähteet

Nimiarkisto (NA)

Kiviharju, S. 1953. Nimistökeräys. Nimiarkisto, Kotimaisten kielten keskus.

Repo, I. 1968. Nimistökeräys. Nimiarkisto, Ko-
timaisten kielten keskus.

Tutkimusraportit

Laurila, V. 2014. *Puolangan ja Utajärven kult-
tuuriperintöinventointi 2014*. Metsähallitus.

Bilund, A. & Hemminki, V. 2022 *HYRYNSALMI,
PALTAMO, PUOLANKA ja RISTIJÄRVI Nuoju-
ankangas-Seitenoikea-voimajohtohankkeen
sähköasema-alueiden arkeologinen inventointi
2022*. Mikroliitti Oy.

Leinonen, T. & Purmonen, A. 2023 *Puolanka ja
Paltamo, Vaarinkangas. Tuulivoimahankkeen
ja siihen liittyvien verkkoliitännävaihtoehtojen
arkeologinen inventointi 2023*. Maanala Oy.